

№ 40 (681)
Кастрычнік 2017 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

- **Вандройкі: па шляхах Баранавіцкага раёна –** стар. 3
- **Асоба: песня, шчасце і боль Антона Бубалы –** стар. 5
- **Згадка: ліставанне з Анатолем Сысом –** стар. 7

Удзень памінальнага абраду «Дзяды» каля надмагільных мураваных помнікаў з памінальнымі пачасткамі. Вёска Хатынічы, Танцавіцкі раён (экспедицыя 1989 г.)

Наш фестываль

Традыцыйна ў кастрычніку, калі работнікі культуры адзначаюць свай прафесійнае свята, праходзіць раённы фестываль народнай творчасці сярод сельскіх устаноў

культуры «Крыніца душы». Галоўная задача мерапрыемства – адраджэнне, захаванне і прапаганда беларускай духоўнай спадчыны, развіццё мастацкай творчасці ў раёне.

Шэсць гадзінаў доўжыўся XI па ліку фестываль, у якім прынялі ўдзел 10 сельскіх клубных устаноў. Падрыхтоўка да фестываля вялася на працягу ўсяго года, бо гэта своеасаблівае выніковае мерапрыемства, што яскрава дэманструе якасць працы і прафесійны ўзровень сельскіх культурна-адукацыйных устаноў, дае магчымасць падзяліцца вопытам і майстэрствам з калегамі, убачыць збоку свае памылкі, зрабіць высновы. Сёлета было

вырашана правесці свята на гарадской сцэне, у зале раённага цэнтра культуры. Як паказалі вынікі – не дарэмна. Калі калектывам, што маюць найменне народны і ўзорны, не прывыкаць да выступу на вялікую публіку, то для большасці сёлетніх канкурсантаў выхад на раённую сцэну быў значнай падзеяй.

Самадзейныя артысты ўсіх узростаў змагаліся за права называцца лепшымі ў чатырнаццаці намінацыях: «Сатыра

і гумар», «Тэатральнае мастацтва», «Выканаўцы беларускага твора», «Рэжысура», «Дуэты», «Вядучыя», «Індывідуальныя выканаўцы», «Індывідуальныя выканаўцы (дзецці)», «Аўтарскі твор», «Вакальна-харавыя калектывы», «Харэаграфічныя калектывы», «Інструментальнае выкананне», «Выканаўца фальклорных твораў», «Дэкаратыўна-ўжытковое мастацтва».

Галоўная задача фестываля была выкананая – глядачы атрымалі са-

Абрад «Кумленне» ад Новосаматэвіцкага клуба аматараў народнай творчасці

праўдную асалоду ад багацця талентаў сваіх землякоў. А падзвіжца і парадавацца было чаму! Як сказала адна з вядучых: «Словамі шмат не скажаш, трэба песняй пець». І загучалі музыка і песні, прыпеўкі і байкі. Да чаго ж гучна

звіняць звонкія крыніцы Касцюковіцкай зямлі! Льюцца ж гэтыя чароўныя гукі з самых глыбіняў народнай душы.

Начальнік аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі, старшыня журы Святлана Старавойтава падзякавала ўсім удзельнікам за намаганні, а потым пад бурны воплескі самым лепшым былі ўручаныя заслужаныя дыпломы.

Але галоўная інтрыга фестываля захавалася да выніковага сходу работнікаў культуры, дзе атрымаюць узнагароды пераможцы ў галоўнай намінацыі – «Лепшая клубная ўстанова».

Намятка ДРОБЫШАВА,
намеснік дырэктара
цэнтралізаванай клубнай сістэмы
Касцюковіцкага раёна

«Сударушкі» з Шарэйкаўскага СДК

Лёсы і ролі ашмянскага народнага тэатра

15 кастрычніка Ашмянская раённая бібліятэка правяла чарговае пасяджэнне клуба «Сустрэча» пад назваю «Тэатр: лёсы і ролі», прысвечанае 70-годдзю Ашмянскага народнага драматычнага тэатра. У чытальнай зале бібліятэкі сабраліся пастаянныя сябры клуба, а таксама неаб'якавыя да тэатральнага жыцця горада людзі.

Вядучая, якой была аўтарка гэтых радкоў, распачала сустрэчу з кароткай гісторыі стварэння тэатра. Потым артысты тэатра Наталія Ягела і Андрэй Кузьменка паказалі сцэну са спектакля Аляксея Дударова «Чорная панна Нясвіжа». Пад час прагляду відэапрэзентацыі «Тэатральнае жыццё: мінулае і дзень сённяшні», якую каментавала рэжысёр тэатра Людміла Спірыдонава, прысутныя разам прайшліся па ста-

ронках тэатральных пастацовак, успомнілі артыстаў і рэжысёраў. Хвілінна маўчання ўшанавалі памяць тых, каго ўжо няма разам з намі, – гэта А. Міхенка, Г. Падляцкі, У. Садоўскі, Э. Лукаша, А. Спірыдонаў, Г. Папкова, Я. Архіпава, К. Казлова, В. Дабраўлініна і іншыя.

Успамінамі аб першых гадах тэатра падзяліліся ветэраны культуры Уладзімір Карасёў і Мікалай Разенберг. Аб тым, як прыйшлі ў тэатр і што дае ім сцэна, расказалі Людміла Ермакова, А. Кузьменка, маладыя артысты Дзяснін Кузьменка, Н. Ягела, расказала пра планы рэжысёр Л. Спірыдонава. У канцы сустрэчы па традыцыі ўсе разам сфатаграфаваліся на памяць.

Святлана ГАЛІНСКАЯ,
кіраўнік клуба «Сустрэча»

Па сцяжынках суайчынікаў

Калі сырое, з зацяжжымі дажджамі вераснёўскае надвор'е змянялася на доўгачаканае бабінае лета, сонечныя дні зноў паклікалі вандроўніка, фатографа, мастака Уладзіміра Цвірку ў падарожжа. Ён ужо здзейсніў нямала падарожжаў па Беларусі, пасля якіх распрацаваў 150 маршрутаў вандровак па краіне. Цяпер засталася толькі дапоўніць даследаванні.

А сёмай гадзіне ціхім вераснёўскім ранкам мы ўжо былі на шляху ў багаты на гістарычныя падзеі Баранавіцкі раён. Найперш мы наведалі цікавы куточак гэтага краю – вёску з дзіўнаю назваю Новая Мыш. Беларускі вучоны-географ Вадзім Жучкевіч выказае думку, што назва вёскі паходзіць ад рэчкі Мышанкі, прытока Шчыры. Беларускі паэт і фалькларыст XIX ст., сябра Адама Міцкевіча Ян Чачот, які часта наведваў Новую Мыш, у баладзе «Мышанка» дае назву гэтай вёсцы паводле народных паданняў. Упершыню Новая Мыш згадваецца ў XV ст., а ў 1566 г. упамінаецца ўжо як мястэчка. У XVI – XVII стст. тут існаваў замак, але пад час Трынаццацігадовай вайны 1654 – 1667 г. замак і мястэчка былі ўшчэнт зруйнаваны войскам Маскоўскай дзяржавы. У 1860 г. тут было 160 двароў, 1 030 жыхароў, дзейнічала народнае вучылішча, 3 яўрэйскія школы, бровар, цагельня. У 1825 г. пабудаваны касцёл Перамянення Пана, у 1859 г. Прабражэнская царква. Памяць свайго выдатнага земляка Я. Чачота жыхары Новай Мышы ўшанавалі помнікам яму на адной з вуліцаў вёскі.

Таксама перамаглі войскі Масковіі пад кіраўніцтвам Юрыя Далгарукага. Па значнасці бітвы каля Палонкі можна параўнаць з бітвай пад Оршай, з яе пачалося вызваленне Беларусі ад маскоўскіх захопнікаў. Мясцовыя жыхары падказалі нам, дзе знаходзіцца памятны знак, мемарыяльны камень «Крывавы патак», прысвечаны гэтай бітве. Ад мясцовай жыхаркі мы даведаліся, што шыльду з памятнага каменя некалькі разоў знішчалі вандалы, але, як гэта часта бывае, вінаватых не знайшлі – ды іх і не шукалі. Дарэчы, першая згадка пра Палонку датуецца 1506 г., калі ў яе ваколорых войскі ВКЛ на чале з дварніч-

маршалкам Міхаілам Глінскім і гетманам Станіславам Кішкам разбілі войска татараў. У вёсцы ёсць царква Святой Параскевы Пятніцы, пабудаваная ў 1880 г. Вось як пранікнёна напісаў пра сваё паселішча настаўнік Палонкаўскай сярэдняй школы Анатоль Буй:

Там, дзе сосны
ўзімаюцца гонка,
дзе цячэ невялікі ручай,
Размясцілася вёска

Палонка –
Гэта мой дарэгі, мілы край.

Наведалі мы таксама вёску (а некалі мястэчка) Моўчадзь, дзе знаходзіцца царква Святых Пятра і Паўла, пабудаваная ў 1869 – 1873 гг. Доўга мы шукалі ў наваколлі старажытны магільны склеп, але так і не знайшлі. І апытанне мясцовых жыхароў не дало вынікаў.

У вёсцы Паручын мы ўбачылі Свята-Пакроўскую царкву (1783 г.), а ў вёсцы Вольна – царкву Святой Тройцы (першапачаткова гэта быў касцёл, пабудаваны ў 1768 г.).

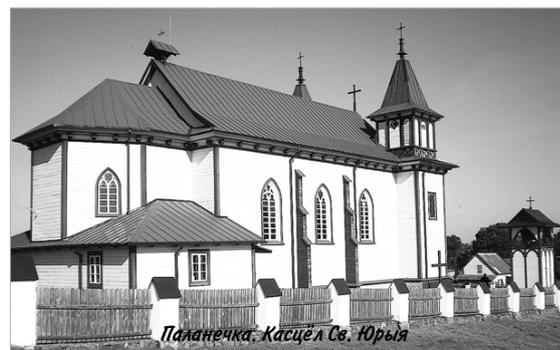
Потым краі прывяла нас да вёскі Завоссе, непадалёк якой знаходзіцца Музей Адама Міцкевіча. Тут у 1798 г. ён нарадзіўся. Пасля Першай сусветнай вайны ад сядзібы засталася толькі падмуркі, яе аднаўлялі паводле малюнкаў Напалеона Орды і Эдварда Паўловіча. У 1927 г. на гэтым месцы быў устаноўлены помнік паэту, у 1995 г. ён быў адноўлены, але ў 1996 г., пры рэканструкцыі сядзібы, помнік быў знесены. З часоў А. Міцкевіча засталася толькі старая ліпа.

На тэрыторыі музея нас не

Завоссе. Месца нараджэння А. Міцкевіча

вельмі гасцінна сустрэла супрацоўніца аховы – маўляў, музей прымае наведнікаў толькі ў выхадныя дні, мы ж прыехалі ў аўторак. Праўда, потым яна палагяднела. Уражання ад знаёмства з музеем засталіся добрыя, цікава было ўбачыць сядзібны будынак, двухпавярховы лямус, студню, іншыя гаспадарчыя пабудовы, адноўленыя на тых жа месцах, дзе яны стаялі раней. За 35 км на паўночны ўсход ад Баранавічаў знаходзіцца

Паланечка. Касцёл Св. Юрыя

вёска Паланечка, якая ўпершыню згадваецца ў XVI ст. як мястэчка. У канцы XVIII – пачатку XIX ст., пры Мацеі Радзівілу, тут збудавалі палац, дзе былі вялікая бібліятэка, архіў, багатая калекцыя манетаў. У 1751 г. у мястэчку быў пабудаваны касцёл Святога Юрыя, у якім хрысцілі будучага вядомага даследчыка, геолага, народнага героя Чылі Ігнаці Дамейку. Мястэчка наведваў і паэт Уладзіслаў Сыракомля. У гады паўстання 1863 – 1864 гг. пад кіраўніцтвам Кастуся Каліноўскага ў ваколіцах мястэчка дзейнічалі паўстанцкія атрады.

Потым мы накіраваліся ў вёску Карова, якая першапачаткова называлася Туганавічы. Упамінаецца ў 1510 г. як

маёнтак, што належаў спачатку Туганавіцкім, а з 1758 г. – Верашчакам. Наведалі мы Туганавіцкі пейзажны парк, які быў створаны ў другой палове XVIII ст. Частымі гасцямі гаспадароў маёнтка былі А. Міцкевіч, Я. Чачот, Тамаш Зан, І. Дамейка. Улетку 1818 г. у Туганавічах Міцкевіч пазнаёміўся з Марыяй Верашчака – дачкой гаспадароў маёнтка. У Туганавіцкім парку была альтанка з высаджаных па крузе шасці ліпаў (часткова захавалася. – «КГ»), так званая «кальцёска каханя», дзе сустракаліся Адам і Марыля. Канстанцін Туганавіцкі ў 1831 г.

узяў шлюб са старэйшай сястрой Марылі – Софіяй, і род Туганавіцкіх зноў стаў уладальнікам сядзібы. Вядома, што К. Туганавіцкі падтрымліваў цесную сувязь з К. Каліноўскім. У яго маёнтку дзейнічала майстэрня, адкуль зброя перапраўлялася ў паўстанцкія атрады. Пасля падаўлення паўстання К. Туганавіцкі быў арыштаваны і замардаваны ў Віленскай турме. Непадалёк парку ў ўрочышчы Кут знаходзіцца валун – «камень філарэтаў», каля якога А. Міцкевіч і яго сябры давалі клітву ідэалам свабоды, братэрства і незалежнасці. Гэта ім, сваім сябрам Я. Чачоту, Т. Зану, І. Дамейку і іншым, А. Міцкевіч прысвяціў верш «Песня філарэтаў».

Даволі змястоўнай і цікавай атрымалася нашая восеньская паездка па мясцінах Баранавіцкага раёна. Па дарозе дамоў мы заехалі ў гарадскі пасёлак Мір, з якім звязана шмат старонак жыцця У. Цвірку. А ў Стоўбцах мы наведлі добра дагледжаны старыя лўрэйскія могілкі, дзе самыя раннія пахаванні датуецца 1813 г. Пакуль не прыйшлі халады, мы збіраемся здзейсніць яшчэ некалькі падарожжаў па багатай на падзеі і помнікі даўніны роднай Беларусі.

Ляон ЦЕЛЕШ, г. Дзяржынск
Фота аўтара

Прадмовы Францыска Скарыны вядомыя збоўшага паводле цытатаў (і тое толькі пара-тройка найбольш вядомых вытрымак), але ці шмат хто чытаў Прадмовы цалкам? У № 21 мы друкавалі пераклад на сучасную мову прадмовы да кнігі Эклезіяста, сёння прапануем Прадмову, якую наш светнік і першадрукар напісаў да ўсёй Бібліі. Спадзяемся, чытачы знойдуць у ёй шмат цікавага і актуальнага нават сёння.

Прадмова Францыска Скарыны да ўсёй Бібліі

Біблія – грэчаскае слова, па-руску гэта азначае – кнігі. Так святы апостал Мацвей пачынае Хрыстова дабравецце: «Біблос генезеос Ісусу Хрысту», па-руску гэта значыць «Кніга народзінаў Ісуса Хрыста». Так з-за іх асаблівай значнасці можаце называць усе кнігі Старога і Новага Запавету, бо поўная Біблія ўсё гэта змяшчае...

Біблія дзецям і людзям простым – кніга для навучання, настаўнікам і людзям мудрым – для захаплення.

Біблія – дзіўнае рака! Яна бывае мелкай, і нават авечка можа перайсці! Але адначасна і глыбокай, калі і слон змушаны плысці цераз яе! У гэтай кнізе – пачатак і канец усёй існуючай мудрасці, бо толькі праз яе можна спасцігнуць Бога-Усётрымальніка! У гэтай кнізе – усе законы і правы, якімі карыстаюцца людзі ў зямным жыцці! У гэтай кнізе – усе лякарствы душэўныя і цялесныя разам знойдзеце! Тут – навучанне філасофіі дабрапраўнае: яе Бога любіць для самога сябе і для бліжняга свайго! Тут – справа ўсялякага збору людскога і гораду, якія праз веру, ласку і згоду паспалітую дабра панажаюць. Тут – поўнае навучанне сямі навук вызваленых!

Жадаеш ведаць Граматыку, ці, па-нашаму кажучы, граматы, якая вучыць правільна чытаць і гаварыць, – звяртайся да Бібліі. Чытай у ёй кнігу «Псалтыр».

Навучышы сваёю Логіку, што вучыць пры дапамозе аргументаў адозначаць праўду ад хлусні, – чытай «Кнігу святога Іова» або «Пасланні святога апостала Паўла».

Задумаеш авалодаць Рыторыкай, якая ёсць само Красамоўства, – чытай кнігі Сала-

монавы. Гэта ўсё навукі славесныя.

А калі захочаш вучыцца Музыцы, гэта значыць Пеўніцы, – шматлікія вершы і песні святых да ўсёй гэтай кнізе знойдзеш!

Спатрэбіцца табе Арыфметыка, якая вучыць хутка і без памылак лічыць, – чацвёртую кнігу Майсееву часта чытай.

Хочаш засвоіць навуку Геаметрыю, якая па-нашаму завецца Землямеранне, – чытай кнігу Ісуса Навіна.

А калі патрэбна Астраномія, альбо інакш Зоркалічэнне, – знойдзеш на пачатку гэтай кнігі аб сатварэнні сонца, месяца і зорак. У «Ісусе Навіне» працягаеш аб гэтым, як сонца сцягла на адным месцы. У кнігах «Царстваў» – як сонца вярнулацца назад на некалькі ступеняў. У Святым «Евангеллі» Мацвея паведамляецца аб сатварэнні новай зоркі ў час нараджэння Спаса нашага Ісуса Хрыста.

Ваісціну, мусіш болей дзівіцца з незвычайнай Боскай моцы, чым вучыцца! У Бібліі – сутнасць сямі навук вызваленых!

Узнікне жаданне ведаць аб ваенных і багатырскіх справах – чытай кнігу «Судзізі» ці кнігі «Макавеяў». Яны значна шырэй і больш праўдзівыя, чым «Александрыя» і «Троя».

Пажадаеш прасачыць гісторыю за тысячы гадоў, летапісанне, – чытай кнігі «Параліпамена»». Там выписаны ўсе роды, пачынаючы ад Адама да Седэхіі, апошняга цара Іудзіна.

Спатрэбіцца табе мудрасць і навука добрых нормаў – часта чытай кнігі «Ісус Сірахаў» і «Прытчы Саламонавы».

Над усім тым мы, хрысціянне, патрабем раз вечную – ду-

шэўнае выратаванне. Таму мы чытаем для настаўлення Святое «Евангелле» і імкнёмся ў справах трымацца прыкладу Збавіцеля нашага Ісуса Хрыста. З Яго дапамогай шукаем шляхі ў вечнае жыццё і царства нябеснае, падрыхтаваныя для абраннікаў Божых.

Патрэбна таксама ведаць, што Біблія складаецца з дзвюх частак: Старога Запавету і Новага. Стары Запавет уключае дваццаць чатыры кнігі.

Першая кніга – «Быццё» Майсея. У ёй апісваецца сатварэнне свету і зямлі, пачатак людскога роду, узнікненне розных народаў і моваў, распаўсюджанне ад яўрэйскім народзе аж да зыходу яго ў Егіпет.

Другая кніга – «Выход». У ёй гаворыцца аб нараджэнні Майсеевым, аб дзесяці язвах фараонавых, аб выхадзе з

.....
Біблія – дзіўнае рака! Яна бывае мелкай, і нават авечка можа перайсці! Але адначасна і глыбокай, калі і слон змушаны плысці цераз яе

Егіпта сыноў Ізраілевых, аб дзесяці заповедзях Божых і многіх іншых судах Яго.

Трэцяя кніга – «Левіт». Пішацца ў ёй аб храме Божым, аб рызах Ааронавых, аб ахвярах і службах левітаў.

Чацвёртая кніга – «Ілічбы». Гаворыцца ў ёй аб злічэнні сыноў Ізраілевых, аб дарах князёў, аб прароцтве Валаама і аб 42 станах, дзе адпачывалі яўрэі ў пустыні.

Пятая кніга Майсеева называецца «Другі закон». У ёй прадказваецца Святое «Евангелле», а таксама скароцана паўтараецца ўсё тое, аб чым падрабязна гаварылася ў ранейшых кнігах.

Гэта і ёсць па-грэчаску «Пентаτεύхан», альбо «Пяцікніжка» Майсеева. Аб ім апостал Павел піша наступнае: «Лешп у царкве пяць слоўцаў розумам спасцігаць ды іншых вучыць, чым шмат слоўцаў языком паўтараць!»

Затым – кніга святога Іова – зерцала доўгацярпення. Усе словы ў ёй поўныя розуму. Вершамі і загадкамі напісана. І аб уваскросанні цел нашых з мёртвых у ёй ёсць.

Пасля – «Ісус Навін». Апавядаецца ў кнізе аб пераходзе Іардана, вяртанні сыноў Ізраілевых на зямлю абяцаную, атрымання Іерыхона горада, разгроме цароў шматлікіх, падзеле зямлі паміж многімі людзьмі.

Кнігі «Судзізі»: Афаніэля, Айфа, Варака, Гедэона, Епта і Самсона – апісваюць смеласць багатыроў і мужоў магутных. Пры іх змешчана кніжка «Руф» – прабабкі цара Давыда.

Пасля ў Бібліі знаходзіцца кнігі «Чатырох Царстваў» сыноў Ізраілевых. Першы дзве – па-яўрэйску завуцца «Шмуэль». У іх пішацца аб нараджэнні Самуіла, аб царстве Саула, аб пабоішчах і царстве Давыдавым. Дзве другія – па-яўрэйску завуцца «Млохім». У іх знойдзеш апісанне падзеяў ад цара Саламона да Ехоніі і ад Ераама – сына Наватава – да цара Осіі, ад яго плянення – да Асірыі. Тут таксама выписаны сорок справаў цароў іўдзейскіх і цароў ізраільскіх.

Затым – дзве кнігі «Параліпамена». У іх тое, што прапушчанае ў кнігах «Царстваў». У прыватнасці, тут можна прачытаць пра многія роды ад Адама да плянення Іерусаліма царом Наўхаданосарам.

Дзве кнігі «Ездры» апавядаюць аб вызваленні перскай няволі людзей яўрэйскіх, аб другім адыходзе з Іерусаліма, аб храме Святых. Асобна апісваюцца народы суседнія, іх справы. Таксама гаворыцца аб вышэйшых левітах.

Потым – кніжка «Тавіёт», у якой выкладзена навука аб тым, як бацькі павінны вучыць сваіх дзяцей.

Пасля – кніжка «Юдзіф». Гэта была жанчына незвычайнай прыгажосці, якая для вызвалення Айчыны не пашкадавала нават свайго жыцця.

За ёй – кніжка «Эсфір». Гэта царыца, якая выбавіла людзей Ізраілевых ад смерці. Услед за гэтымі кнігамі ідуць «Песні цара Давыда». Завецца кніга па-грэчаску «Псалцірон», а па-яўрэйску – «Цілім». «Песні» падзяляюцца на дваццаць кафізмаў, сто пяцьдзесят псалмоў, дзве тысячы шэсцьсот вершаў альбо прыпеваў.

Пасля «Псалтыра» змешчаны тры кнігі Саламонавы: «Прытчы», «Эклезіяст» і «Песня Песняў». У першай – навука малалетнім, у другой – мужам, у трэцяй – старым. За імі – «Кніга Ісуса, сына Сірахава», якая завецца яшчэ «Царкоўнік». Яна ўтрымлівае навуку аб добрых нормах.

Побач з ёю – кніга «Пра мудрасць Божая». Там пераважна пішацца аб чярпенні пакутнікаў Божых і аб жыцці святых.

Пасля – кнігі шаснаццаці прарокаў Гасподніх. Ісайя – першы. Ён не толькі прарокуе аб Хрысце, але і падобен еван-

гелістам. Другі прарок Божы – Ерамія. Яшчэ ў чараве маці ён быў прасветлены і ўжо ў маладосці пачаў праракаваць. Да ўсяго, ён напісаў кніжку «Плач Ераміі». Трэці прарок вялікі – Езекііль. Гэты ў пачатку кнігі свайё праракуе аб чатырох евангелістах Хрыстова, а ў канцы – аб храме Божым, хаця і надта таямніча. Чацвёрты прарок вялікі – Данііл, знаўца гісторыі і апавядальнік пра ўсе царствы. Ён прадказаў сапраўдны час зыходу Хрыста на зямлю і яго смерць.

Іншыя прарокі меншыя. Осія, сын Верыя, – першы. Іаіль, сын Фатуілеў, – другі. Ён пісаў аб сапэці Святога Духа на апосталаў. Амос, пастыр і прарок Гасподні, – трэці. Аўдзіі, ён жа завецца раб Гасподні, – чацвёрты. Іона, сын Амафаў, – пяты. Ён, будучы тры дні ў чэраве кітовам, трохдзённае ўваскросанне Хрыстова сімвалізаваў. Міхэй ад Мараскі – шосты прарок сярод меншых; аб ім пішацца ў кнігах «Царствы». Навум – сёмы. Ён, праракуючы аб Хрысце, гаварыў: «Тут на гарах ногі таго, хто паспавядае і благавесціць свет». Авакум – восьмы. Гэты, праракуючы, абвясціў: «Бог з поўдня прыйдзе і святы ад гары Фаран. Прыкрыла нябёсы слава яго, і хвалою яго зямля поўніцца!» Сафонія, сын Хузыеў, – дзевяты. Агей – дзясяты. Ён пісаў: «Вось яшчэ крыху неба і парушу і зямлю, і мора, і сушу, прыгну ўсе народы, і прыйдзе Той, каго чакаюць народы!» Захарыя – адзінаццаты, прадказваў прышэсце ў Іерусалім Хрыста, сядзячага на асле. Малахія – дванаццаты.

На канцы Старога Запавету змешчаныя дзве кнігі «Макавеяў».

Вось такія кнігі ўваходзяць у склад першай часткі Бібліі.

Другая частка Бібліі – выратавальныя Новы Запавет. У ім спачатку ідуць кнігі чатырох евангелістаў, альбо «Святое Дабравешчанне»: Мацвея, Марка, Лукі, Іаана, якія, нібы калішня, насуць на ўсе чатыры бакі свету святое Імя Госпада і прастол жэйдцаў іудэйнай Тройцы.

Потым – «Дзеянні апосталаў». Святы евангеліст Лука, лекар душы, вучыць аб распаўсюджанні царквы Хрыстовай.

Затым – «Пасланні апостала Паўла», напісаныя да сямі цэркваў. Восьмае – да яўрэй. Ён таксама павучае Цімафея, Ціта, Філімона. Крыніца невычэрпная і настаўнік усіх народаў.

Пасля – святых: Якава, Пятра, Іаана, Іуды. Яны пакінулі нам вялікія павучанні: сем саборных пасланяў напісалі кароткімі словамі.

У канцы Бібліі змешчаныя кнігі святога Іаана – «Апакаліпсіс», альбо «Адкрыццё».

Колькі слоўцаў, столькі і тайнаў!

Аб усіх кнігах Бібліі, наколькі дазваляў мне мой розум, я напісаў кароткія звесткі. А калі ў нечым памыліўся, прашу разумнейшых, каб выправілі, прашу вас дзеля Бога і людзей.

Канец прадмовы да ўсёй Бібліі.

Наш календар

Нацыянальна-рамантычны мастак

31 кастрычніка спайняецца 80 гадоў з дня нараджэння **Яўгена КУЛІКА** – вядомага беларускага мастака, кніжнага графіка, бібліяфіла, мастацкага рэдактара часопісаў «*Бярозка*» і «*Вясёлка*», аўтара рэканструкцыяў беларускіх замкаў, партрэтаў беларускіх дзеячаў.

Яўген Сяргеевіч нарадзіўся ў Мінску ў 1937 г. Пасля вайны скончыў Мінскае мастацкае вучылішча, а пасля Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута. З 1963 г. браў удзел у мастацкіх выстаўках. Майстэрня Я. Куліка ў 1960-х стала нацыянальным асяродкамі сталіцы і атрымала

назву «На паддашку». Сябра Беларускага саюза мастакоў (БСМ) з 1965 г. Старшыня камісіі БСМ па народным мастацтве.

Найбольш вядомыя яго графічныя серыі «Помнікі дойлідства Гродзеншчыны» (1974), «Славуць дзеячы гісторыі і культуры Беларусі» (з 1993), малюнкаў рэканструкцыяў «Замкі Беларусі», лісты «Кірмаш на Беларусі ў XVIII ст.» (усе 1977), «Хрыстос прыямліўся ў Гародні» паводле рамана Уладзіміра Караткевіча (1978), «На

куццю» паводле паэмы Янкі Купалы (1982), «Памяці Алены Кіш» (1983), «Паўстанне 1863 г. на Беларусі» (1988), трыпціх «Усяслаў Чарадзей, Ефрасіння Полацкая, Лазар Богша» (1996).

У 1970 – 1980-я гг. займаўся кніжнай графікай. Я. Кулік адным з першых выкарыстаў пры ілюстраванні кніг тэхнічны прыём калажу, дзе прысутнічаюць фота, друкарскія шрыфты, уласныя малюнкы. Аформіў дзясяткі кніжак, і найлепшымі з іх былі «Слова аб палку Ігаравым», «Ад гоману бароў» Александровіча, «Мушка-зелянушка і Кама-рык – насаты тварык» Максіма Багда-

новіча, «Сонечны клубочак» Васіля Зуёнка. Сапраўдным шэдэўрам Я. Куліка стала афармленне кнігі Міколы Гусоўскага «Песня пра зубра».

Разам са сваім аднадумцам Лявонам Баразной Я. Кулік стварыў цэлую нацыянальна-рамантычную плынь у беларускім пасляваенным мастацтве. У 1991 г., разам з Уладзімірам Крукоўскім, стаў адным з аўтараў эталона герба «Пагоня», які выкарыстоўваўся як дзяржаўны герб Беларусі да 1995 г.

Апошнія гады жыцця мастак моцна хварэў. Памёр 12 студзеня 2002 г. Пахаваны на Кальварыйскіх могілках у Мінску. У лістападзе 2005 г. там быў адкрыты помнік.

Падрыхтаваў **Алесь САЧАНКА**

Асоба ў краязнаўстве

Пра шчасце, пра песню і пра боль Верхнядзвіншчыны

Паэт, гумарыст і краязнаўца **Антон БУБАЛА** нарадзіўся 27 кастрычніка 1942 г. у вёсцы Гісялёва Асвейскага (цяпер Верхнядзвінскага) раёна ў сялянскай сям’і. Праз архівы ўдалося здабыць дакумент, які сведчыў, што ўвесну 1943-га 5-месячны Антон стаў вязнем Саласпільскага канцлагера. Праз гэты лагер прайшла і ўся яго сям’я.

Скончыў Дрысенскую школу з залатым медалём.

Яго біяграфія насычаная географічнымі назвамі, між якімі не дзясяткі – сотні кіламетраў. Мяркуюць самі. У 1963 г. скончыў фізіка-матэматычны факультэт Даўгапілскага педінстытута (цяпер Даўгапілскі ўніверсітэт, Латвія), а ў 1972 г. завочна географічны факультэт у Камсамольску-на-Амуры (Расія). Такім чынам, Антон Францавіч – настаўнік матэматыкі, фізікі і географіі. Служыў у арміі пад Ноў-Гарадам (Расія), працаваў настаўнікам, завучам у школах у Латвіі, г. Амурску, у родным раёне і Верхнядзвінску. Нейкі час працаваў у аддзеле прапаганды і агітацыі райкама камуністычнай партыі, тры гады быў супрацоўнікам раённай газеты «Дзвінская праўда», узначальваў аддзел культуры райвыканкама. З 1995 г. настаўнічаў у Сенькаўскай базавай школе, большым часам жыў у вёсцы Мотужы (бліжэй да састарэлай маці).

Паэтычныя задаткі А. Бубалы развіліся найперш дзякуючы маці, а потым першай настаўніцы Веры Осінай з Сар’і (мястэчка непадалёк Асвеі) і настаўніцы рускай літаратуры Яўгеніі Лопух з Верхнядзвінска. Пачаў друкаваць вершы з 1972 г. у раздзеле «Дзвінскія заранкі» раённай газеты. Пазней вершы і артыкулы змяшчаліся ў газетах «Народнае слова», «ЛІМ» і «Краязнаўчая газета», калектывных зборніках літаратараў Верхнядзвіншчыны і Віцебшчыны, зборніку гістарычнай літаратуры «Бацькаўшчына». Аўтар кніг «Надвечорак» (1995), «На злome лета» (2002), «Хай закружыць сіні вечар: песні на вершы» (2007),

Фота: Уладзімір ПУЧЫНСКАГА

А. Бубала, Г. Давыдзёнак і П. Квяцінскі пад час вандроўкі ў Лявонпалі, Мёрскі раён (2013 г.)

«Бяроза над затокай» (2012), «Паехалі! кніга гумару» (2012). Яшчэ Антон Францавіч – спявак ветэранскага хору. Сярод складзеных ім песень ёсць турэскае гімн.

А. Бубалач актыўны турыст, займаецца грамадскай дзейнасцю. Але найбольшую вядомасць мае як краязнаўца. Бадай, на Верхнядзвіншчыне (гістарычных Дрысеншчыне ды Асвейшчыне) найбольш даведчанага ў гісторыі і краязнаўстве гэтага краю адшукваў складана. Ён займаўся зборам матэрыялаў і ўкладаннем двухтомнай хроніка-дакументальнай кнігі «Памяць» Верхнядзвінскага раёна, быў адным з

ініцыятараў і актыўным стваральнікам раённага краязнаўчага музея, дзе цяпер і працуе.

Пра сваё захапленне краязнаўствам і турызмам А. Бубала так расказаў у інтэр’ю для абласной газеты «Віцебскіе весті»: «Такі ген ёсць у арганізме, напэўна, кожнага чалавека. Спачатку асэнсоўваеш сябе як нешта ў сушэце – вось мая хатка, вуліца, лясок, рэчка, затым цікавішся – а што там далей? У залежнасці ад абстаўкі хтосьці з часам пераключаецца на іншыя рэчы, а для некага спазнанне свайго краю становіцца галоўным інтарэсам. З чытанкі для пачатковых класаў памятаю тэкст “Адкуль цяча

Серабранка?”. І ў нашым раёне рэчка з гэткай назвай ёсць, прыток Свольны. Захацелася даведацца, дзе яе пачатак. Аказалася, на Расоншчыне, з крыніцы Серабранкі, там цяпер капліца і купальня ўсталяваныя».

Не кінуў Антон Францавіч захапленне турызмам, ладзіць вандроўкі з сябрамі і аднадумцамі. Да месца назваць некаторыя: у Бігосве гэта настаўніца Алена Ходас, у Каханавічах – урач Пятро Квяцінскі са сваім народным клубам «Белья вароны», у Вальнічах – настаўніца Наталля Лакотка з мужам. У праграме – штогадовыя злёты: тэхніка турызму, спартыўнае арыентаванне, канат, валайбол, дартс. Па асобных відах Антон Францавіч распрацоўвае заданні і бывае суддзёй. Ён перакананы: «Турызм спрыяе цікавасці да мінуўшчыны, дорыць добрыя эмоцыі ад стасунку з прыродай, трэніруе фізічна і маральна, таму некалі мы з жонкай бралі ў паходы дзвюх дачок і сына. Цяпер улюбёны ў Беларусь, Верхнядзвіншчыну і наш зяць басніец, і нашыя ўнучкі. Багатая гісторыя, прыягальныя краявіды, ёсць на чым выхоўваць нашчадкаў».

Любіць сп. Бубала забрацца ў лясныя сетры ці ў балота, здараецца, што і ў зымовы час начуе з сябрамі ў паходзе. Палюўнічазнаўца Уладзімір Юдзін з турыстычнага комплексу

«Красны бор», што на Віцебшчыне, падараваў яму бахілы ўсюдоходы «з прыбамбасамі», Наталля Лакотка – сядалку для адпачынку на снезе. Самаробнага турысцкага рыштунку таксама хапае. З меліяратарам Генадзем Давыдзёнкам краязнаўца шукае мясціны, дзе раней былі вёскі або хутары. «Дойдзем – запалім касцёр памяці, памолімся», – кажа краязнаўца.

З нядаўніх ягоных клопатаў – лёс занябанай архітэктурнай спадчыны: «У Верхнядзвінскім раёне на нашых вачох літаральна расцягваецца па цагляне найстарэйшы помнік архітэктуры, апісаны ва ўсіх энцыклапедыях і каталогах. Гаворка пра Асвейскі шпіталь манастыра сясцёр міласэрнасці, пабудаваны ў 1759 г. Някідкі звонку будынак заўсёды прыцягвае ўвагу экскурсантаў сваім імпазантным размяшчэннем. Тым больш, акрамя яго, ад былой велічы старажытнай Асвеі ў мястэчку нічога не засталася. За гэты будынак удвая крыўдна ад таго, што ён спраўна выконваў свае функцыі цягам чвэрці тысячагоддзя, а пасля пабудовы новай бальніцы ў Асвеі стаў раптам нікому не патрэбны. Але ж гэтыя сцены прастаяць яшчэ не адно стагоддзе!» І такіх помнікаў, мясцінаў, за якія баліць сэрца Антона Францавіча, на Верхнядзвіншчыне багата. Ці пачуе той боль хто іншы, той, хто ўратуе непаўторную веліч старажытнай Дрысеншчыны?

Падрыхтаваў **Уладзімір ПУЧЫНСКІ**

ГА «Беларускі фонд культуры» і «Краязнаўчая газета» віншуюць Антона Францавіча з юбілеем. Шчыра зычым рупліўцу здароўя, моцы і гэткай жа маладой няўрымсліваасці. Няхай зімы ў жыццёвым паходзе не марозяць, леты не выснажваюць, а вакол гуртуюцца аднадумцы.

АНТОН БУБАЛА

Край прыдзвінскіх лясоў,
Край блакітных асвейскіх азёр,
Квечень буйнае траў
Ды хлябоў залацісты прастор!
Колькі бітваў цяжкіх
На зямлі на тваёй адгуло,
Колькі вёсак тваіх
Пад хатынскія камні лягло...
Толькі выстаяў ты,
Не скарыйся змагар-партызан,
На граніцы тваёй
Узвышаецца горда Курган.
Хай шумяць каласы,
Хай пад сонцам ірдзяцца палі,
І камбайны пльвучуць,
Як па хвалях марскіх караблі.
Шчырым сэрцам табе
Прысягаю ў вернасці я,
Верхнядзвінскі мой край,
Маё шчасце і песня мая.

Шпіталь сясцёр міласэрнасці

Георгиеўскія кавалеры Віцебшчыны: біяграфічны летапіс

(Працяг. Пачатак у № 39)

Іван Якаўлевіч Гудкоў

Нарадзіўся каля 1890 г. Месца нараджэння: Віцебская губ., Гарадоцкі пав., Вышадская вол., в. Махалава (цяпер Віцебская вобл., Гарадоцкі р-н, Мязанскі с/с, в. Махалава).

З сялянца. Вайсковую службу пачынаў радавым 99-га Івангародскага пяхотнага палка. Удзельнік Першай сусветнай вайны. Малодшы, затым – старшы унтар-афіцэр. За баявыя адзнакі яму нададзены чын падпрапаршчыка.

Узнагароды: Георгіеўскія крыжы 1-й – 4-й ступеняў; Георгіеўскія медалі.

Георгіеўскімі крыжамі ўзнагароджаны за ўдзел у паспяховых разведвальных аперацыях. Далейшы лёс не высветлены.

Іосіф (Восіп) Сцяпанавіч Дзярновіч

Нарадзіўся ў 1884 г. Месца нараджэння: Віцебская губ., Дрысенскі пав., Замошская вол., в. Цеплюкі (цяпер Віцебская вобл., Верхнядзвінскі р-н, в. Цеплюкі).

Іосіф (Восіп) Дзярновіч

Фельдфебел 58-га Пражскага пяхотнага палка.

Узнагароды: Георгіеўскія крыжы 1-й – 4-й, ступеняў; Георгіеўскія медалі 3-й і 4-й ступеняў.

Дакладная дата смерці невядомая. Па звестках Адэскага акадэмічнага цэнтра (Украіна) прысуджаны да вышэйшай меры пакарання 31 ліпеня 1944 г.

Сямён Патровіч Зайцаў

Гады жыцця невядомыя (верагодна, нарадзіўся ў 1885 г.). Месца нараджэння: Віцебская губ., Віцебскі пав., Янавіцкая вол., в. Ануфрыенкі (не Ануфрыенко; пазней увайшла ў склад сучаснай в. Лазаватка Янавіцкага с/с Віцебскага р-на Віцебскай вобл.).

Прызваны на вайсковую службу ў 1908 г. Скончыў школу інструктараў гімнастыкі і штыкавага бою, палкавую вучэбную каманду, вайсковую унтар-афіцэрскую школу, 2-ю Араніенбаўскую школу прапаршчыкаў. Служыў у 5-м Фінляндскім стралковым палку (1910 – 1916): яфрэйтар, малодшы унтар-афіцэр, старшы унтар-афіцэр, падпрапаршчык, прапаршчык. Навучаўся таксама ў 3-м лётным вучылішчы (не скончыў).

Сямён Зайцаў

Узнагароды: Георгіеўскія крыжы 1-й – 4-й ступеняў.

Далейшы лёс невядомы.

Мікалай Мацвеевіч Ізафаценка

Нарадзіўся 5 (17) лістапада 1882 г. у Віцебскім пав. Віцебскай губ.

Скончыў царкоўна-прыходскую школу ў с. Жаробычы Віцебскага пав. (пазней – хутар, існаваў да 1939 г. на тэрыторыі сучаснага Шумілінскага р-на Віцебскай вобл.).

Прызваны на вайсковую службу ў 1905 г., залічаны ў 4-ю роту 5-га Фінляндскага стралковага палка (у 1904 – 1913 гг. дыслакаваўся ў г. Аба Вялікага княства Фінляндскага, цяпер г. Туруку ў Фінляндыі). Пасля сканчэння палкавой вучэбнай каманды атрымаў чын яфрэйтара. Атрымаўшы чын малодшага унтар-афіцэра, прызначаны ротным каптэнармусам. 3 24 снежня 1907 г. – старшы унтар-афіцэр. Звольнены ў запас 8 красавіка 1908 г.

Удзельнік Першай сусветнай вайны, мабілізаваны 19 жніўня 1914 г. у 1-ы Фінляндскі стралковы палк. Браў удзел у баях у Галіцыі летам-восенню 1915 г. За баявыя заслугі атрымаў чын прапаршчыка і пасаду малодшага афіцэра 5-й роты палка. Паранены 25 жніўня таго ж года. Зноў у страі з 30 верасня 1915 г. Вызначыўся ў баях за с. Сямікаўцы (цяпер Цярнопальская вобласць Украіны). Падпаручнік, паручнік, штабс-капітан, камандуючы 6-й ротай з 20 кастрычніка 1915 г. Паранены 23 жніўня 1916 г.

Узнагароды: Георгіеўскія крыжы 1-й – 4-й ступеняў; ордэн Святога Георгія 4-й ступені; Георгіеўская зброя (Найвысачэйшы загад ад 15 лістапада 1916 г.).

Георгіеўскі крыж 4-й ступені атрымаў за бой 14 кастрычніка 1914 г. Пад моцным шрапнэльным і артылерыйскім агнём праціўніка пайшоў добраахвотнікам у разведку ў раён в. Собалеў і прынёс каштоўныя звесткі пра праціўніка. Георгіеўскую зброю атрымаў за ўмелае кіраванне падначаленымі: «будучы в баях 17 – 22 октября 1915 г. у деревни Семиковце, выказал необычайное мужество и храбрость, бросаясь впереди роты на противника, во много раз сильнее него. За выбитием командира батальона принял командование последним и отбил до 10 яростных атак противника, а когда было приказано перейти в контратаку, выполнил это блестяще, несмотря на потери, захватив при этом 400 пленных».

Удзельнік грамадзянскай вайны ў Расіі. У 1921 г. – памочнік камандуюча-

га 1-й паўстанцай арміі Тамбоўскага края. Далейшы лёс невядомы.

Верагодныя сыны: Глеб Мікалаевіч Ізафаценка 1915 г. нар. (г. Аба Вялікага княства Фінляндскага). Беларус. Удзельнік савецка-фінляндскай і Вялікай Айчыннай войнаў. Служыў у часях ваеннай контрразведкі. У 1945 г. – маёр дзяржбяспекі. Узнагароджаны ордэнам Айчыннай вайны 2-й ступені, Чырвонай Зоркі, медалём «За баявыя заслугі».

Барыс Мікалаевіч Ізафаценка 1913 г. нар. У ліпені 1941 г. прызваны ў Чырвоную Армію з Віцебскай вобл. Апошняе воінскае званне – старшыня. Прапаў без вестак на фронце Вялікай Айчыннай вайны ў 1945 г.

Аляксей Дзмітрыевіч Казачонак

Нарадзіўся ў 1888 г. Месца нараджэння: Віцебская губ., Лепельскі пав., в. Звонь (цяпер Віцебская вобл., Ушацкі р-н, Жарскі с/с, в. Звонь).

Рана пачаў працоўную дзейнасць, з 15 гадоў працаваў на фабрыцы ў Рызе. Удзельнік Першай сусветнай вайны: старшы унтар-афіцэр, служыў і абараняў крэпасць Асавец (цяпер Польшча).

Аляксей Казачонак

Узнагароды: Георгіеўскія крыжы 1-й – 4-й ступеняў; Георгіеўскі медаль 4-й ступені.

За мужнасць і асабістую адвагу ў баях за крэпасць і правядзенне разведкі ў 1914 – 1915 гг. узнагароджаны Георгіеўскімі крыжамі 2-й – 4-й ступеняў. Георгіеўскі крыж 1-й ступені атрымаў за бой у Карпатах у лютым 1917 г.

Пасля кастрычніцкай рэвалюцыі працаваў на чыгуначным транспарце і ў мясцовай прамысловасці ў Маскве. У Вялікую Айчынную вайну ўдзельнічаў у будаўніцтве абарончых збудаванняў у Падмаскоўі, узнагароджаны медалямі «За абарону Масквы» і «За доблесную працу ў Вялікай Айчыннай вайны 1941 – 1945 гадоў». Памёр у 1973 г.

Ісідар (Сідар) Дзмітрыевіч Казачонак

Брат А. Казачонка. Нарадзіўся 14 (26) траўня 1882 г. Месца нараджэння:

Ісідар (Сідар) Казачонак

Віцебская губ., Лепельскі пав., в. Звонь (цяпер Віцебская вобл., Ушацкі р-н, Жарскі с/с, в. Звонь).

Скончыў царкоўна-прыходскую школу ў роднай вёсцы, працаваў у г. Мітава Курляндскай губ. (цяпер г. Елгава, Латвія). Прызваны на вайсковую службу ў 1903 г., залічаны ў 88-ы Пятроўскі пяхотны полк. Удзельнік руска-японскай і Першай сусветнай войнаў.

З 1918 г. – у Чырвонай Арміі. Камандзір 152-га стралковага палка 17-й Ніжагародскай стралковай (са снежня 1920 г.) дывізіі, удзельнік вызвалення Мінска ад палякаў у ліпені 1920 г. Пазней вярнуўся на радзіму. У гады Вялікай Айчыннай вайны прымаў удзел у падпольна-партызанскім руху. Схоплены нямецкімі акупантамі і закатаваны ў Полацку ў 1942 г.

Узнагароды: Знак адзнакі ваеннага ордэна Святога Георгія 4-й ступені; Георгіеўскія крыжы 1-й – 3-й ступеняў; два ордэны Чырвонага Сцяга (1921, 1927).

Сын: Уладзімір Ісідаравіч Казачонак (31 ліпеня 1924 – 12 жніўня 2009). Нарадзіўся на былым х. Новы Двор Ушацкага р-на. Доктар тэхнічных навук, прафесар, заслужаны дзеяча навукі і тэхнікі Удмурцкай АССР. Скончыў Беларускі нацыянальны тэхнічны ўніверсітэт, дзе і выкладаў. У 1956 – 1986 гг. працаваў у Іжмашскім машынабудавальным інстытуце. Узнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны» і медалём «За працоўную доблесць».

Аляксей Ермалаевіч Казюля

Нарадзіўся ў 1884 г. Мешчанін г. Віцебска.

На вайскавай службе з 1906 г. Праз тры гады звольнены ў запас. Вярнуўся ў Віцебск, працаваў кандуктарам трамвая. Удзельнік Першай сусветнай вайны, у 1914 г. падпрапаршчык 100-га Астроўскага пяхотнага палка.

Узнагароды: Георгіеўскія крыжы 1-й – 4-й ступеняў.

У 1917 г. дэмабілізаваны, вярнуўся ў Віцебск, быў абраны ў склад дырэкторыі працоўнага кантролю трамвайнага дэпо. Да 1952 г. працаваў кантралёрам, начальнікам службы руху і начальнікам забеспячэння. Узнагароджаны Граматай Вярхоўнага Савета БССР. Пайшоў з жыцця ў 1952 г.

Канстанцін ТАЙДУКОЎ, Барыс МАЦВЕЕЎ,
г. Віцебск

(Працяг будзе)

Генерал Каульбарс узнагароджвае
Георгіеўскімі крыжамі

Беларуская літаратура паюс сацыяльныя сеткі

11 кастрычніка распачаўся новы этап сацыяльнага праекта «Чытаем па-беларуску з velcom». Раней у межах ініцыятывы ладзіліся інтэрактыўныя ўрокі беларускай мовы і літаратуры, настаўнікамі на якіх былі вядомыя беларускія пісьменнікі, акцёры, тэлеведучыя і спартсмены. Сёлета ж «Чытаем па-беларуску з velcom» праводзіцца як рэспубліканскі анлайн-конкурс, удзельнікамі якога стануць навучэнцы 7-8 класаў з усёй Беларусі. Мэта праекта – паволаму адкрыць для вучняў свет беларускай літаратуры, а таксама выкарыстаць магчымасці сацыяльных сетак для адукацыі.

Ініцыятарам праекта выступіла кампанія velcom пры падтрымцы Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь. Вучням 7-8 класаў прапанавана запісаць відэа, дзе яны чытаюць паэтычны ці празачны твор са школьнай праграмы па беларускай літаратуры. Відэа трэба размясціць на асабістай старонцы ў сацыяльнай сетцы (ВКонтакте, Facebook, Instagram) з хэштэгам **#чытаемзвэлком** або **#чытаемzvelcom** і выслаць спасылку на публікацыю на электронны адрас **movakonkurs@gmail.com**. Відэазапісы ўдзельнікаў прымаюцца да 30 лістапада 2017 г.

На першым этапе праекта будуць вызначаныя па 30 лепшых канкурсаў з кожнай вобласці і г. Мінска. З лютага па красавік 2018 г. пройдуць рэгіянальныя фіналы, дзе чытальнікі выступяць перад журы. Пяцёра лепшых ад кожнага рэгіёна будуць узнагароджаныя сучаснымі смартфонамі і выйдучу ў рэспубліканскі фінал. Ён пройдзе ў Мінску ў маі 2018 г., пераможцам будуць уручаныя смартфоны маркі «Apple».

– За першыя 2 гады рэалізацыі праекта «Чытаем па-беларуску з velcom» наша каманда праехала 21 000 кіламетраў і правяла ўрокі ў 184 школах і гімназіях у 40 населеных пунктах. Сёння мы радыя пачаць новы этап праекта, які дазволіць ахапіць кожную школу Беларусі, – каментуе начальнік аддзела карпаратыўных камунікацыяў velcom Вячаслаў Смірноў. – Новы фармат конкурсу дыктуе сам час – для падлеткаў цяпер звыклія смартфоны і сацыяльныя сеткі. Наша мэта – выкарыстаць сучасныя тэхналогіі, каб звярнуць увагу школьнікаў на прыгажосць беларускага слова, велізарны і разнастайны пласт выдатных твораў нашых аўтараў.

Ацэньваць працы ўдзельнікаў будуць пастаянныя сябры журы праекта «Чытаем па-беларуску з velcom»: пісьменніца Раіса Баравікова, рэдактар часопіса «Вясёлка» Уладзімір Ліпскі, акцёр і тэлеведучы Юрый Жыгамонт. Таксама ў склад журы ўвойдуць дзеячы культуры, адукацыі і спорту.

– «Чытаем па-беларуску з velcom» – гэта неверагодная ініцыятыва, таму што яна аб'ядноўвае тысячы дзяцей з усёй Беларусі. У цэнтры праекта адзін з галоўных складнікаў культурнай спадчыны нашай краіны – беларуская літаратура, – лічыць Р. Баравікова. – Дзякуй кампаніі velcom за тое, што яна надае вялікую увагу развіццю беларускай мовы і літаратуры і прыцягвае да такога карыснага праекта нас, беларускіх пісьменнікаў.

Пад час прэзентацыйнага конкурсу, якая прайшла ў школе № 136 г. Мінска, вучням, гасцям і журналістам падрабязна распавялі правілы ўдзелу ў праекце. Першымі будучых удзельнікаў конкурсу падтрымалі прадстаўнікі ад Беларусі на дзіцячым конкурсе «Еўрабачанне» ў 2015 і 2017 г. Руслан Асланаў і Хелена Мераі.

– Я ведаю, як важна мець падтрымку ў любых сваіх пачынаннях ад сяброў, бацькоў, старэйшых. І менавіта таму я сёння тут. Хачу пажадаць поспеху кожнаму з будучых удзельнікаў конкурсу «Чытаем па-беларуску з velcom», – распавяла Х. Мераі. Удзельніца дзіцячага «Еўрабачання – 2017», фінал якога адбудзецца 26 лістапада ў Тбілісі, прызнаецца, што захапляецца беларускай літаратурай, а яе любімы беларускі аўтар – Васіль Быкаў.

З падрабязнымі правіламі праекта ўдзельнікі конкурсу могуць пазнаёміцца на сайце **www.velcom.by**.

Таісія ПАЖОТІНА,
каардынатар праекта

Якім будзе «твар» Нацыянальнага гістарычнага музея?

Напярэдадні стварэння новай пашыранай экспазіцыі і з мэтай папулярызацыі культурнай спадчыны краіны Нацыянальны гістарычны музей Рэспублікі Беларусь аб'яўляе конкурс на лепшы малюнак для вонкавага боку новых уваходных білетаў. Таксама білет будзе выконваць функцыю паштоўкі.

Конкурс будзе праходзіць з 23 кастрычніка па 30 снежня 2017 года, паўдзельнічаць у ім могуць усе ахвочыя. Журы вызначыць пераможцаў у дзвюх намінацыях: білет-паштоўка для дарослых і білет-паштоўка для дзяцей. Магчыма, менавіта вашае аўтарства будзе пазначанае на іх!

Па выніках конкурсу будзе арганізаваная выстаўка працаў фіналістаў. Мы чакаем прапанаваў ад усіх творчых людзей Беларусі.

Умовы конкурсу:

1. Вітаюцца звароты да прадметаў са збору музея.
2. Пажадана размяшчэнне карцінкі ў аль-

бомным фармаце (памер паштоўкі 16 x 9,5 см).

3. Неабходна назваць імя, прозвішча, род заняткаў, месца жыхарства, кантактны тэлефон.

4. Пазначце, у якой намінацыі вы ўдзельнічаеце.

5. Заяўкі адпраўляйце на электронны адрас **histmusticket@gmail.com**.

Палажэнне аб правядзенні конкурсу і падрабязныя ўмовы можна знайсці па спасылцы <http://histmuseum.by/by/news/1136>.

Жадаем поспехаў удзельнікам!

Паводле інфармацыі арганізатараў

Ад рэдактара. «КГ» спадзяецца, што ўваходныя білеты ў Нацыянальны гістарычны музей будуць выкананыя на роднай мове. Бо з умоваў конкурсу, што музей падрыхтаваў на рускай мове, не вынікае, якая канкрэтная мова будзе выкарыстаная пры падрыхтоўцы да друку білета-паштоўкі **Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь**.

Анатоль Сус: «Пачну з Радзімы»

26 кастрычніка – дзень нараджэння беларускага паэта Анатоля Суса (1959 – 2005). З гэтай нагоды хацелася б сказаць некалькі словаў-успамінаў пра гэтага бясспрэчна таленавітага і цікавага чалавека, з якім мне пашчасціла быць асабіста знаёмым.

А пазнаёміліся мы ў 1984 годзе. Я тады вучыўся на першым курсе гісторыка-філалагічнага факультэта Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта (з 1988 года – імя Ф. Скарыны), а Анатоль, пасля таго як у 1982 годзе скончыў гэты ж факультэт, працаваў у Веткаўскай раённай газеце «За бальшавіцкія тэмпы». Ветка – недалёка ад Гомеля, таму пэўна часта наведваўся ў абласны цэнтр, а чалавек у інтэрнаце сваёй alma mater, што па вуліцы Савецкай, у адным пакоі са мною. Тут жылі і іншыя хлопцы, але «гісторыкі», якіх літаратура мала цікавіла. Таму вечарамі размовы пра паэзію, наогул гісторыю беларускай літаратуры, вялі толькі мы з Анатолем.

Вельмі высока ён ставіў творчасць Уладзіміра Караткевіча. І невыпадкова паэзіяй у сваім лісце ад 6 кастрычніка 1985 года (тады Анатоль перабраўся ўжо ў Мінск) пісаў: «Ты мне (Мікола) абяцаў Караткевіча». Мелася на ўвазе кніга У. Караткевіча «Зямля пад белымі крыламі», якую тады не надта проста было набыць, а ў мяне меўся «лішні» экзэмпляр. Часта Анатоль чытаў мне свае новыя вершы, яшчэ не надрукаваныя. І аднойчы сказаў, што яго творчасць «...зразумець толькі праз тысячы гадоў».

Анатоль заўсёды размаўляў толькі на беларускай мове, чым многіх ставіў у няёмкае становішча, асабліва прадаўцоў магазінаў. А аднойчы ён прыйшоў ва ўніверсітэт у простаі фуфайцы. Калі яму зрабілі заўвагу, Анатоль адказаў: «Трэба быць бліжэй да народа». Такім ён своеасаблівым чалавекам быў.

Фота Уладзіміра ПУЧЫНСКАГА

Гэтыя першыя вершы Анатоля надрукаваў на старонках роднай рэчыцкай раёнкі – «Дняпровец» (А. Сус нарадзіўся ў вёсцы Гарошкаў Рэчыцкага раёна). У гэтай жа газеце 10 снежня 1988 года была надрукаваная і мая рэцэнзія на першы зборнік паэта «Агмень». Падам тут урывак зае:

«Паэтычная творчасць маладога паэта Анатоля Суса заслугоўвае таго, каб пра яе было сказана нямаля добрых слоў. Здаецца, зусім нядаўна гэты малады аўтар заявіў аб сабе, а якія гарачыя спрэчкі разгарэўся ўжо вакол яго паэзіі! Думаецца, што не стане выключэннем у гэтым плане і першая кніжка паэта – «Агмень», якая выйшла сёлета ў выдавецтве ЦК КП Беларусі.

– З чаго пачаць? –

– Пачну з Радзімы.

Такімі радкамі адкрываецца зборнік. Гэта не выпадкова, бо Радзіма для паэта – самае дарагое, што ёсць у жыцці. Гэта думка праходзіць праз усе вершы Анатоля Суса, якія змешчаны ў зборніку «Агмень». Ці гэта вобраз маці, ці непакой за лёс роднай мовы, ці звяртанне да далёкіх продкаў – усё ў непарушнай сувязі з Радзімай. <...>

Аднойчы А. Сус сказаў, што яго паэзію зразумець толькі праз тысячы гадоў. На шчасце, гэта адбылося намоўнага раней».

Мікалай ШУКАНЬ,
краязнаўца, журналіст,
г. Жлобін

Лістапад

1 – **Верамейчык Уладзімір Міхайлавіч** (1937, Брагінскі р-н – 1999), паэт, публіцыст, педагог, аўтар шэрагу паэтычных і сатырычных зборнікаў, кніг публіцыстыкі – 80 гадоў з дня нараджэння.

1 – **Русецкі Аркадз Уладзіміравіч** (1942, Валожынскі р-н), вучоны-гісторык, культуролаг, педагог, дзяржаўны дзеяч, выдатнік адукацыі Беларусі, узнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны» – 75 гадоў з дня нараджэння.

2 – **Вырвіч Караль** (1717, Браслаўскі пав. – 1793), гісторык, географ, філосаф, педагог – 300 гадоў з дня нараджэння.

2 – **Нацыянальны гістарычны музей Рэспублікі Беларусь** (Мінск; 1967. Першым дырэктарам быў Сапешка Станіслаў Захаравіч, які нарадзіўся ў Капыльскім р-не) – 50 гадоў з часу адкрыцця для наведнікаў.

3 – **Якуб Колас** [сапр. Міцкевіч Канстанцін Міхайлавіч; 1882, з. Акінчыцы (цяпер у межах Стоўбцаў) – 1956], беларускі паэт, празаік, драматург, крытык, публіцыст, перакладчык, вучоны, педагог, грамадскі дзеяч, адзін з заснавальнікаў (з Янкам Купалам) сучаснай беларускай літаратуры і літаратурнай мовы, народны паэт Беларусі, акадэмік НАН Беларусі, заслужаны дзеяч навукі Беларусі, узнагароджаны пяццю ордэнамі Леніна, ордэнам Чырвонага Сцяга, ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга, Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР (1946, 1949) – 135 гадоў з дня нараджэння.

4 – **Цішка Гартны** (сапр. Жылуновіч Зміцер Хведаравіч; 1887, Капыль – 1937), пісьменнік, публіцыст, гісторык, акадэмік НАН Беларусі, грамадскі і дзяржаўны дзеяч Беларусі – 130 гадоў з дня нараджэння.

5 – **Скірмунт Гелена** (1827, Столінскі р-н – 1874), мастачка, скульптар, медальер – 190 гадоў з дня нараджэння.

6 – **Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры** (Мінск; 1987), адзін з найбуйнейшых літаратурных музеяў Беларусі і адзіны літаратурны музей, які займаецца дакументаваннем літаратурнага працэсу ў нашай краіне, – 30 гадоў з часу заснавання (адкрыцця для наведнікаў у 1991).

6 – **Дзяржынскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей** (Дзяржынск; 1987) – 30 гадоў з часу адкрыцця для наведнікаў (заснаваны ў 1985).

7 – **Блішч Міхаіл Андрэевіч** (1917, Рэчыцкі р-н – 1966), мастак тэатра і кіно, жывапісец – 100 гадоў з дня нараджэння.

Кліп аб «прывідах беларускай літаратуры»

Мінскі world rock-гурт «Relikt» прадставіў музычнае відэа «Пра чорныя вочы». Гурт працуе ў напрамку world music, спалучаючы традыцыйны беларускі пэсенны фальклор з актуальнымі рок-напрамкамі. У кампазіцыях каманды зніталіся палескі шаманізм, аўтэнтычны драйв і таямнічы беларускі космас. Калектыў з'яўляецца ўладальнікам шэрагу музычных узнагародаў у Польшчы і Беларусі, выступаў ва Украіне, у Літве і Расіі.

Кліп зняты да кампазіцыі, складзенай паводле апавядання рэпрэсаванага ў 1937 годзе пісьменніка Міхаса Зарэцкага ў рамках мастацкага праекта «TuzinFM» «(Не)расстраляная паэзія».

У кадры можна пабачыць унікальныя архіўныя дакументы: старыя фатаграфіі, выявы кніжных вокладак, даведку аб рэабілітацыі...

«Мы не хацелі рабіць нейкую пастаноўку, здымаць рамантычную гісторыю, а вырашылі прадэманстраваць сведчанні жыцця пісьменніка, выраслых з памяці людзей: што выдава-

ліся кнігі, што людзі захапляліся гэтай літаратурай», – кажа лідар гурта «Relikt» барабаншчык Аляксандр Дзямідзенка.

Паглядзець кліп можна: <https://www.youtube.com/watch?v=GZo3TN9bVv4>.

Доўгі час М. Зарэцкі – аўтар шэрагу псіхалагічных апавяданняў, п'есаў, аповесці «Голы звер», раманаў «Сцежкі дарожкі» і «Вязьмо» – заставаўся сапраўдным літаратурным прывідам. Многія рукапісы творцы зніклі, у прыватнасці, гістарычная драма «Рагнеда» і працяг рамана «Крывічы». З гэтай прычыны музыкам нават давялося звяртацца ў

архіў, каб знайсці хоць бы нейкія матэрыялы. Між тым, у 1920-я гады М. Зарэцкі быў літаратурнай зоркай, яго творы карысталіся вялікім поштам, а вострыя выступы ў прэсе жыва абмяркоўваліся.

Канцэртная прэзентацыя праекта «(Не)расстраляная паэзія», у якім паўдзельнічалі таксама гурты «Vuraj», «TonqXod», «Dziesiuki», «Aku-te», «Naka», спевакі Vinsent, Кацярына Ваданосава, Зміцер Вяцішоўкевіч, Павел Аракелян, Лявон Вольскі, адбудзецца 29 кастрычніка.

Паводле інфармацыі ініцыятараў праекта

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПАПАРАЦЬ-КВЕТКА – паводле міфічнага павер'я, раз на год, на Купалле, апоўначы ў лясным гущары іскрыстым агеньчыкам расцігае кветка папараці. Лічылася, што калі адважны і сумленны чалавек сарве чудадзейную кветку, то стане прарорліўцам: зразумее гаворку дрэваў, травы, птушак і звяроў, а нетры адкрыюць яму заклятыя скарбы. Лічылася, што папараць-кветку ахоўваюць, акружаюць розныя пачвары, страшныя і увасабленне змрочных сіл.

У вераванні пра папараць-кветку ўвасаблены мара чалавека пра шчасце, імкненне спасцігнуць свет прыроды. Уяўленне пра папараць-кветку атрымала і сацыяльнае пераасэнсаванне. Паводле падання, сялянці, шукаючы згубленага каця (валоду), зайшоў купальскай ноччу глыбока ў лес. Там яму выпадкова запала ў лапаць кветка папараці, і ён стаў прарорліўцам. Пан-прыгоннік адабраў чудадзейную кветку, і з таго часу для сялянцаў настала цяжкае жыццё. Да павер'я звярталіся Ю. Крашчэўскі, В. Дунін-Марцінкевіч. Паэтычнае паданне пра папараць-кветку выкарыстаў у сваёй творчасці Янка Купала, напаяўночы яго сацыяльным зместам (вершы «Заклятая кветка», «На Купалле» і інш.).

Матыў папараць-кветкі лёг у аснову драмы М. Чарота «На Купалле» (адсюль сюжэт оперы А. Туранкоўца «Кветка шчасця»), ён жа пераасэнсаваны і ў п'есе І. Козела «Папараць-кветка».

ПАПАРАЦЬ-КВЕТКА – культурна-асветная арганізацыя. Існавала ў Слуцку з лютага 1917 да 1920 г. пры гімназіі. Мела літаратурную, краязнаўчую і драматычна-харавую секцыі. Кіраўнік драматычнага калектыву А. Бараноўскі. Налічвала больш за 200 удзельнікаў. Летам 1920 г. з драматычным калектывам працаваў У. Галубок (як педагог і рэжысёр). Ставілася пераважна беларуская драматургія. «Папараць-кветка» мела гурткі-філіялы на Слуцчynie і Капыльскічynie: «Зарніца» (в. Старыца, кіраўнік А. Калпак), «Крыніца» (в. Засялонне – Аніхоўскі), «Зорка» (в. Лішнікі, в. Ісерна – У. Дубіна; в. Сухая Міля – М. Дубіна), школьны гурток (в. Грозаў – Пратасевіч) і інш.

Сярод пастановак: «Паўлінка» Янкі Купалы, «Суд», «Госць з катаргі», «Вязнінныя кроў», «Душагоўбы» і «Апошнія спатканне» У. Галубка, «Рыс» і «Хам» паводле Э. Ажэшкі, «Модны шляхок» Каруса Каганца. Выконваліся вершы Янкі Купалы, Якуба Коласа, Цішкі Гартнага і інш.

ПАПЕЎКА – характэрны меладычны зварот, кароткая, структурна аформленая частка мелодыі, якую можна вычленіць кампазіцыйна. Тэрмін узнік у старажытнарускім спеўным мастацтве, царкоўных крукавых спевах Маскоўскай Русі, дзе абазначаў пастаяльны меладычны зварот, што належалі да пэўных гласаў. У XIX ст. тэрмін замацаваўся ў музычнай фальклорыстыцы, дзе пазней атрымаў вялікае пашырэнне як адзін са сродкаў мелодыка-інтанацыйнага і семантычнага аналізу народных напеваў і найгрышаў. У сучасным этнамузыказнаўстве тэрмін «папеўка» выкарыстоўваецца ў спалучэнні з паняццямі лад (лад-папеўка), формула (папеўка-формула), слоўнік (папевачны слоўнік) і інш. У агульным музыказнаўстве папеўка з'яўляецца з паняццем інтанацыі.

ПАПРОСТЪ» («Poprostu» – газета арганізацыі прагрэсіўнай інтэлігенцыі Студэнцкага лявіца «Фронт» у Віленскім універсітэце, якая дзейнічала пад уплывам КПЗБ. Выдавалася як літаратурна-грамадскі двухтыднёвік на польскай мове ў Вільні з 05.08.1935 да 20.03.1936 г. Выступала за стварэнне адзінага антыфашысцкага народнага фронту, супраць сацыяльнага і нацыянальнага прыгнёту, патрабавала амністыі палітвязняў. Пісала пра поспехі сацыялістычных пераўтварненняў у СССР, развіццё сацыялістычнай культуры. З № 7 ад 05.11.1935 г. друкавала т.зв. «Беларускую калонку» пад назвай «Беларусы пра сябе» (адзін з рэдактараў Максім Танк). Змяшчала артыкул пра Янку Купалу, біяграфічную даведку пра М. Чарота і яго вер-

шы, вершы Максіма Танка, Міхаса Васілька. Выйшла 16 нумароў, з іх 6 канфіскаваныя. Закрытая ўладамі Польшчы. Яе змяніла газета «Karta» («Карта»), забароненая на 3-м нумары.

ПАПРОЦКІ Францішак [10.06.1723 – 02.07.1805 (?)] – выдавец, перакладчык, гісторык. Родам з Беларусі. Вучыўся ў Полацкай, Слуцкай, Нясвіжскай і Гродзенскай езуіцкіх калегіях. У 1753 – 1756 гг. выкладаў у Варшаве. З 1757 г. у Вільні, выкладаў Віленскай езуіцкай акадэміі, доктар філасофіі (1758). Прадоўжыў распачатае Я. Пашакоўскім выданне віленскіх «Палітычных календарыкаў», дзе друкаваў звесткі па гісторыі, астраноміі, географіі і фізіцы. З 1760 г. узначаліў віленскую акадэмічную друкарню, у якой у 1760 – 1762 гг. выдаваў і родагаву першы на тэрыторыі Літвы і Беларусі інфармацыйны штогоднік «Kurier Litewski» («Літоўскі кур'ер») з штомесячным дадаткам «Wiadomosci Literackie» («Літаратурныя весткі»), дзе змяшчалася шмат матэрыялаў з Беларусі. Там жа надрукаваў гістарычную працу К. Галоўкі «Хатнія весткі пра Вялікае Княства Літоўскае» (1760) і ўласную кампіляцыю «Найбольш значныя войны...» (1763). У 1765 – 1768 гг. рэктар Ковенскай калегіі, потым у Варшаве займаў розныя пасады ў ордэне езуітаў. Пераклаў з французскай на польскую мову кнігу К. Нано «Памылкі Вальтэра» (Нясвіж, 1781). Прытрымліваўся поглядаў памяркоўнага крыла асветнікаў.